

UNI JA UNENNÄKÖ

Pekka Ervastin esitelmä 19.11.1916

Ainakin kolmas osa ihmisen elämästä kuluu hukkaan, tyhjään nukkumiseen, ovat jotkut ajattelijat sanoneet, ja joitakin vuosikymmeniä taaksepäin saattoivat todella filosofit päätellä tällä tavalla. Ihmisten terve järki ei tätä arvostelua hyväksy. Me tiedämme, että se aika, joka kuluu nukkumiseen, ei kulu turhaan. Tiedemiehet tietävät niinkuin me tiedämme, että unessa nautittu lepo on välttämätön ihmisen ruumiille, sillä tämä kysymys unesta ja nukkumisesta on joka-päiväinen. Joka ihminen tahtoo nukkua. Me tiedämme, että vaikein tauti on unettomuus. Unettomuus on niin vaikea tauti ihmiselle, että joka ihminen sitä pelkää, Valvottu yö on aina pitkä, ja monta yötä peräkkäin valvominen tulee ihmiselle mahdottomaksi. Koko luonto kaipaa unta. Jos koira estetään nukkumasta, niin se ei elä viikkoakaan. Jos ihmisen lapsi ei saisi nukkua, niin se kuolisi. Ihminen saattaa uskoa, että hän on valvonut kauan, että hän on valvonut puoli vuotta, mutta se on mahdotonta. Lääkärit ovat huomanneet, että on mahdotonta valvoa puoli vuotta. Ihminen on ainakin vähän nukkunut, sillä uni on ihmiselle välttämätön, se lepo, joka nautitaan unessa on välttämätön, se on inhimillinen tarve. On liian ylimalkaista sanoa, että niin ja niin monta tuntia täytyy nukkua. On ylimalkaista sanoa, että kolmas osa kuluu nukkumiseen, että kahdeksan tuntia on välttämätöntä ihmiselle. Tämä ei ole yleispätevä sääntö, sillä uni on yksilöllistä laatua. Siinä missä toinen tarvitsee yhdeksän – kymmenen tuntia, siinä toinen ei tarvitse kuin neljä tuntia. Kuta henkisesti virkeämpi ihminen on, sitä vähemmän hän tuntuu kaipaavan unta. Lapsi, joka on vielä kapaloieässä kaipaa paljon unta. Jos katselemme ihmisiä eri toimissa ja eri aloilla, niin voisi sanoa, että ihminen, joka tekee fyysillistä työtä, kaipaa enemmän unta. Ihminen, joka tekee henkistä työtä, ihminen, jonka hermot ovat jännitetyt, kaipaa vähemmän unta. Ajatelkaamme esim. Martti Lutheria, joka oli suuri työntekijä. Hän nousi auringon noustessa, ja teki työtä myöhään

yöhön. Ohimennen olkoon sanottu, että hermosairaat, ihmiset, jotka potevat jonkinlaista hermosairautta luulevat, että he kaipaavat paljon unta, että heidän pitää nukkua kahdeksan tai yhdeksän tuntia, muuten luulevat he, ettei heidän hermonsensa kestä. Uusi tapa parantua tällaisesta taudista on se, että ihminen ei ajattele omaa ruumistaan, omaa itseään, vaan nukkuu niin paljon kuin ruumis tarvitsee unta, vaikka se olisi vain kolme tuntia. Hermosto voi kärsiä, jos sitä rasitetaan. Yleensä täytyy tunnustaa, että se aika, jonka ihminen käyttää nukkumiseen, se kuluu turhaan ruumiillisesti. Ja monet ihmiset voivat ajatella, että aika, joka kuluu nukkumiseen, on kulunut turhaan, koska silloin ei olla tehty työtä, ja monet uskovaiset voivat lisätä, että silloin ainakaan ei ihminen ole tehnyt syntiä. Ja jotkut voivat sanoa; jospa Jumala olisi luonut maailman niin, ettei tarvitsisi nukkua, vaan voisi olla aina yhtä virkeä. Luullaan, että nukkuminen sekä henkisesti, sielullisesti että ruumiillisesti arvosteltuna kuluu turhaan. Tämä arvostelu on kumminkin väärä. Nukkuminen on luonnollinen tosiseikka. Tuon arvostelun kumoavat uusimmat havainnot, sekä lääkärein että sielutieteilijöiden, ja sen kumoo ikivanha salatieteellinen tutkimus, joka tulee samoihin tuloksiin kuin uusin lääketieteellinen tutkimus. Uusimmissa tutkimuksissa ja vanhassa salatieteellisessä tutkimuksessa on tultu siihen havaintoon, että se aika, joka kuluu nukkumiseen, on välttämätön, on hyödyllinen ei yksin ruumiillisesti vaan henkisesti ja sielullisesti. Se on siunaus ihmisen elämässä. Kun tahdomme syventyä tähän kysymykseen unesta ja unennäöstä, niin tahdomme pitää mielessämme sitä dualisuutta, kahtiajakoa, jonka olemme hyväksyneet jo edellisissä luennoissa, sitä kahtiajakoa, että on aine ja henki, että on ruumiilliset ilmiöt ja sielulliset ilmiöt. Meidän ei tarvitse syventyä salatieteellisiin yksityisseikkoihin, meidän ei tarvitse tutustua vieraskielisiin nimityksiin, me voimme pitää kiinni aivan tutuista tosiseikoista, joista jokainen tietää, ja kuitenkin voimme päästä selvään ja salatieteellisesti pätevään tosiseikkaan nukkumisesta ja unennäöstä. Ja kun pidämme kiinni siitä kaksinaisuudesta, niin se jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa tutkii nukkumista ja unta, nukkumista ruumiillisena ilmiönä, ja toisessa osassa tutkimme nukkumista ja unennäköä sielullisena ilmiönä. Jos

tahtoisimme käyttää tieteellisiä nimityksiä niin sanoisimme: tahdomme tutkia mitä nukkuminen on fysiologisesti ja sitten tutkimme mitä nukkuminen on psykologisesti.

Ja silloin huomaamme, että fysiologisesti tarkastaessamme saamme heti vastauksen kysymykseen: millä tavalla itse nukkuminen tapahtuu, mitä nukkumistila on, ja toiselta puolen saamme vastauksen kysymykseen, joka heti nousee mieleen: minkätähden ihminen nukkuu, minkätähden ihmisen tarvitsee nukkua ja unennäköä? Siis: meillä on kysymys nukkumisen fysiologisesta puolesta, jolloin tietysti voimme nojautua lääkärein ja fysiologien tutkimuksiin. Me tiedämme, että kun katselemme nukkuvia ihmisiä ja vertaamme heitä valveilla oleviin ihmisiin, tiedämme, että on olemassa sängen selvä ero fysiologisesti. Kun ihminen on valvetilassa on hänen aivoissaan toimintaan tarpeellista verta. Hänen isoissa aivoissaan virtaa veri iloisesti. Ja voisimme kukaties sanoa, että kuta vilkkaampi ihminen on päivätajunnassaan, sitä vilkkaampi on verenkierto hänen aivoissaan. Kaikissa tapauksissa kun ihminen nukkuu virtaa veri pois isosta aivoista, ei aivan kokonaan, vaan suureksi osaksi. Siinä meillä on fysiologisesti tärkeä ero nukkuvan ja hereillä olevan ihmisen välillä. Ja luonnollisesti silloin kysymme, mihin veri aivoista virtaa. Virtaako se jonnekin ruumiin sisällä? Niin, epäilemättä, se ei virtaa ulos. Se pysyy ruumiin sisällä, se vaan virtaa pois aivoista. Ja kun nukkuminen on tervettä, se virtaa ihon pinnalle, ja se täyttyy runsaamalla verellä. Veri ei virtaa niin paljon sisäelimiin, kuin ihon pinnalle. Koska on tilaisuus tahdon heti vetää joitakin käytännöllisiä johtopäätöksiä. Jotta ihminen voisi nukkua täytyy veren virrata aivoista pois ja täyttää ihon pinnan. Siis jotta voisimme nukkua, vaaditaan, ettei millään keinotekoisella tavalla pidätetä verta aivoissa, eikä millään keinotekoisella tavalla estetä veren virtaamista ihon pinnalle. Keinotekoisella tavalla, joka estää nukkumista tarkoitan seuraavaa: me tiedämme, että kuumassa ilmassa ihminen ei voi nukkua, koska kuuma ilma pidättää veren aivoissa. Mutta jokainen on myös kokenut, että kylmässä on mahdoton nukkua. Jos ruumis palelee, silloin veri ei voi nousta ihon pinnalle, kylmä ei aja verta pois aivoista. Tätä selvät johtopäätökset: huoneen, jossa ihminen nukkuu, pitää olla

vilpoisen, mutta peitteen pitää olla lämpimän. Peite on siksi, että se auttaa veren virtaamista ihon pinnalle. Pään pitää olla vilpoisen, ettei se estä veren virtaamista pois. Kaulan ympärillä ei saa olla mitään kiristävää, joka estää verenkiertoa. Ja nämä ovat aivan päivänselviä tosiseikkoja, jotka jokainen on huomannut tosiksi. Tämä on nukkumisen fysiologinen puoli.

Jos kysymme, mitä nukkuminen on, ja millä tavalla se tapahtuu, niin huomaamme, että ihmisen ruumis pääsee tuohon lepotilaan kun se nukkuu, ja tuo nukkuminen käy päinsä sillä tavalla kuin olemme esittäneet.

Ja silloin jää vielä vastattavaksemme toinen kysymys: minkätähden ihmisen pitää nukkuman, mikä on ihmisen nukkumisen tarkoitus? Tähän ovat luonnontutkijat koettaneet vastata. He ovat etsineet siihen syitä ja sanovat, että päivän aikana ihminen kuluttaa itseään, ja hänen täytyy koota voimiaan yön aikana, tai päivällä ihminen myrkyttää itseään. On luultu niin, että ihminen myrkyttää omaa verstaan, ja hänen täytyy päästä siitä nukkumisen aikana. Nämä ovat vaan hypoteeseja, joilla on koitettu fysiologisella tavalla selittää unen syytä. Mutta ei voi sanoa, että ne olisivat muuta kuin hypoteeseja, sillä ne eivät selitä itse asiaa. Tavallisesti kun ihminen on väsynyt niin hän tahtoo nukkuu. Se on siitä seuraus. Aivan oikein. Mutta mitä väsymys on? Sitä on koitettu eri tavoilla selittää. On sanottu, että veri on myrkytetty. Mutta me voimme kysyä, mistä väsymys johtuu. Se on yleinen ilmiö luonnossa. Eläimet nukkuvat. Kasvit nukkuvat. Metallitkin käyttävät lepoa. On tehty havaintoja siitä, että metallitkin kaipaavat lepoa. Olemme näissä luennoissa huomanneet, että metalli, esim. veitsi on erilaisella tuulella, toisinaan se on virkeä, toisinaan se on väsähtänyt. Koko luonto kaipaa lepoa. Mistä tämä johtuu? Johtuuko se siitä, että luonnossa on [.....], voiko sen selittää materialistisesti? Ei ollenkaan, vaan sen täytyy johtua tosiseikasta, että luonto on samaa suurta tajuntaa, luonnossa on tajuntaa, ja se on tämä tajunnanpuoli, joka kaipaa lepoa. Ihmissessä se ei ole ruumis sisään, joka kaipaa lepoa, ruumis sinään ei kaipaa lepoa. Vaikka ruumiissa tapahtuu määrättyjä prosesseja unen aikana, niin ruumis ei sinään kaipaa lepoa, mutta me tajuisina olentoina kai-

paamme lepoa. Me tiedämme, että joskus ruumis on väsynyt, mutta sielu on virkeä, silloin ihminen, vaikka tahtoi, ei saa unta, vaikka ruumiin pitäisi saada unta. Ja toisinaan taas ihminen on niin sielunaan väsynyt, että hän tahtoi nukkua pois vaikka ikuisiksi ajoiksi, ja hänen ruumiinsa voi olla virkeä ja voi jaksaa. Siis: väsymys on aina jonkinlainen hermoilmiö. Se on ilmiö, joka on noussut ihmisen tajunnasta, se on sielullinen ilmiö. Ihminen itse kaipaa unta, ihminen kaipaa nukkumista sielullisena olentona. Ihminen tahtoo unta, ja me tiedämme, että tämä ihmisen tahto ei ole niin hullu. Me tiedämme, että luonto nukkuu talvella. Koko ihmiskunta tarvitsee unta ja nukkumista. Tämä siis on aivan sielullinen ilmiö.

Mitä nukkuminen on sielullisena ilmiönä? Tätä emme ymmärtäisi, tämä kävisi sängen vaikeaksi ymmärtää, elleimme pidä kiinni siitä tosiseikasta, jonka uudemmat tutkimukset ovat paljastaneet, mutta joka kuitenkin on ollut tuttu kaikille salatieteilijöille. Se tosiseikka on, että ihminen on paljon suurempi olento tajuntansa eli sielunsa puolesta, kuin hän on personallisena olentona jokapäiväisessä tajunnassaan, niin että jos ihmistä verrataan ympyrään, niin on ihmisen päivätaajunta vain leikkaus tästä ympyrästä, koko ympyrästä ihmisen päivätaajunta on ainoastaan verrattain pieni osa. Ihmisellä on, niin kuin nykyiset tutkijat sanovat, alitaajunta. Se on päivätaajunnan takana. Alitaajunta on elävä todellisuus. Se on osaksi kuin toinen olento, mutta osaksi se on myös osa ihmisestä. Tämä ihmisen alitaajunta, tämä ihmisen salattu tajunta, se on aina olemassa ihmisen omassa sisässä, hänen ympärillään, ylä- ja alapuolellaan.

Jos ajattelemme ihmistä kokonaisuutena ja sielun tajunnan kannalta, silloin sanomme: koska ihminen on itse suurempi, koska ihminen on suurempi kuin hänen personallinen ilmennyksensä, on luonnollista, että ihminen ei voi yksin ja kokonaan suunnata huomiotaan tähän päivätaajuntaan, ei voi olla niin, että ihminen sieluna kohdistaa koko huomionsa tähän päivätaajuntaan, vaan hän välttämättä tahtoo kohdistaa huomionsa tuohon toiseen puoleen omasta itsestään. Tämä on niin luonnollista kun olemme peräti tieteellisesti tulleet siihen johtopäätökseen, sillä silloin hänen täytyy jakaa huomionsa päivä- ja alitaajuntansa välillä. Tätä valaisee psykologinen tosiseikka. Tavalli-

sesti ajatellaan, että ihminen nukkuessaan näkee unta vain hyvin harvoin. Jos uni on jollain tavalla voimakas, niin se jää mieleen, muuten ei. Kaikkein virkistävin on untanäkemätön yö. Näin voidaan uskoa, mutta se ei ole mahdollista. Kun pidämme kiinni toisiseikasta, että sielun tajunta – [.....] on yhtä suurta. Tajunta ei voi hävitä, ja ihminen ei siis saata hävittää tätä tajuntansa puolta olemattomiin. Siis kun ihminen päivällä hänen tajuntansa on kohdistettu päivätajuntaan, niin on se yön aikana kohdistettu hänen tajuntansa alitajuntaan. Se merkitsee, että ihminen nukkuessaan on yhtämittaa hereillä, mutta yöllä hän näkee unta, mutta on mielessä pidettävä, että hänen tajuntansa ei ole hetkeksikään olematon, vaan hän yhtämittaa näkee unta, se on yhtämittaista toimintaa. Tämä on ensimmäinen huomio, joka on pidettävä mielessä. Toinen huomio, joka on pidettävä mielessä on mitä on ihmisen alitajunta, mistä se on syntynyt, mistä se on johtunut.

Meillä on ollut puhetta siitä, että ihmisen alitajunta on osaksi se jumalallinen tajunta, joka on kaiken takana, se on jumalallisen korkeata ylitajuntaa, mutta on myös toinen puoli alitajuntaa. Se on alhaisessa merkityksessä meidän karmamme. Toinen puoli siitä on jumalallisen läsnäolon alituista evankeliumia, mutta toinen puoli on meidän karmaamme. Mitä se merkitsee? Se merkitsee, että jokaisen ihmisen menneisyys, hänen sielullinen menneisyytensä on koottuna hänen alitajunnassaan. Ihminen on jälleensyntyvä olento, ihminen on olento, joka syntyy monta kertaa maailmaan, se, joka ainakin syntyy jälleen on ihmisen karma, se on alitajunta, joka on menneisyydestä koottu, ja sen takana on jumalallinen tajunta. Se on karma, joka syntyy jälleen, ja se syntyy kahdella tavalla, osaksi niin, että ne periytyvät vanhemmilta taipumuksina ja osaksi siten, että ne kulkevat suorastaan tajunnan maailmassa, ja nämä yhdessä muodostavat ihmisen karman eli perinnön menneisyydestä, se on perintö menneistä ajatuksista, menneistä tunteista ja haluista. Me olemme nousseet eläimistä, me olemme taistelleet eläimiä vastaan, me olemme taistelleet toisiamme vastaan, me olemme syöneet toisiamme ja murhanneet toisiamme. Tätä kaikkea on ihmisen alitajunnassa muistona, se kaikki on siinä perintönä, se elää siinä, mutta alitajunta on myös

jumalallista intelligenssiä, jumalallisen rakkauden läsnäoloa. Nyt kun ihminen nukkuu, nyt siis hänen tajuntansa siirtyy tästä päiväta-
junnasta pois ja menee alitajuntaan aivan luonnon vaatimuksesta. Me emme jaksakaan kohdistaa tajuntaa yhteen kohtaan, vaan aivan luon-
nollisesta vaatimuksesta siirtyy tajunta pois päiväta-
junnasta alitajun-
taan, ja silloin on ihminen aivan kuin kaksinaisuuden edessä, sillä
hänen tajuntansa seisoo kahden todellisuuden edessä. Toinen näistä
todellisuuksista on hänen kohtalonsa, hänen perintönsä menneisyy-
destä ja toinen on [.....]. Nämä kaksi ovat hänen edessään, kun
hän siirtyy päiväta-
junnasta. Me huomaamme, kun me tutkimme
nukkumista ja unennäköä, että ihmisen tajunta ensin joutuu kohtalon
varaan, se joutuu hänen alemman minänsä käsiin, ja hänen elämänsä
yön aikana on suurimmaksi osaksi tajunnan kohdistamista ihmisen
alemmat minän asioihin. Me voimme sanoa, että me olemme kult-
tuuri-ihmisiä, mutta alitajunnassaan jokainen on raakalainen, ellei se
ole voitettu, ellei ihminen ole käynyt vihkimyksen läpi elää hänessä
paljon raakaa, vaikka hänessä elää Jumala myös, niin elää hänessä
raakuutta perintönä menneisyydestä. Tämän alkuperäisen ihmisen
yhteyteen ihminen joutuu unimaailmassa. Me emme muista, mitä
unta olemme nähneet. Jos ihmiset osaisivat seurata omaa unielä-
määnsä, niin huomaisivat, että he ovat verrattain ja merkillisellä ta-
valla sivistymättömiä, tyhmiä olentoja. Ihminen joutuu huonom-
maksi, hän saattaa olla toinen kuin mitä hän on päivällä, ja hänellä
voi myös olla sielullisia vaikeuksia. Tästä johtuu, että ennen kuin
me voimme sanoa mitä me olemme, täytyy meidän tarkata minkälai-
nen on unielämämme. Mutta näemme myös, että ihminen unielä-
mässä saattaa olla sivistyneempi, kauniimpi kuin hän on. Se riippuu
siitä, että ihmisen tajunta täytyy aina olla tasapainossa. Jos ihminen
päivätajunnassaan on halunnut ja kohdistanut ajatuksensa mallikel-
poisuuteen, hienouteen ja sivistykseen, niin voi olla, että hänen tajun-
tansa vaatii vastapainoksi, että hänen pitää olla raakalainen unielä-
mässään. Sivistynyt ihminen voi nähdä merkillisiä unia siitä, miten
hän voi olla murhaaja. Päivätajunnassaan saattaa hän kauhistua sitä,
mutta yöllä voi hän olla paha toisille ihmisille. Tämä johtuu siitä,
että ihmisen tajunnan täytyy olla tasapainossa. Jos ihmisen tajunta

valveilla ollessa on kääntynyt rikollisuuteen, jos hän päivätajuntansa aikana on murhaaja ja varas, niin voimme huomata, että hän yöllä on herttainen olento. Jos villiltä kysyy, mitä unia hän näkee, niin hän voi naurahtaa itselleen ja sanoa, ettei hänessä yöllä ole yhtään ”miestä”.

Tämä opettaa huomaamaan, että meissä kaikissa on sekä hyvää että pahaa, sekä sitä, jota kutsutaan hyväksi että sitä, jota kutsutaan pahaksi.

Päivätajunnassa on oikein, että ihminen koettaa itse määrätä minkälaisen ihmisen pitää olla, että pidämme huolta siitä minkälaisia meidän pitää olla. Ihminen on paljon sitä mitä hän ei tahtoisi olla, ja sentähden voi sanoa, että inhimillinen väsymys johtuu siitä, että me tunnemme syvimmällä sisässämme, että emme saa olla sellaisia kuin olemme, emme saa olla sitä, mitä tahtoisimme olla. Usein ihminen tuntee, että hän tahtoisi olla paha, että hän tahtoisi olla sellainen etteivät toiset häntä hyväksyisi, hän tahtoisi olla kapinallinen, se on salaisuutena hänen sisällään. Mutta hän, joka elää hyvin järjestetyssä yhteiskunnassa, hän hillitsee itsensä ja hän ei anna sen tulla ilmi. Ja hänen väsymyksensä johtuu siitä, että hän tahtoisi olla tuossa toisessa tajunnassa, unitajunnassaan sitä, mitä hän on. Väsymys johtuu siitä seikasta ja säännöstä.

Me voimme nyt sanoa, että koska ihmisen tajunta on paljon suurempi kuin hänen päivätajuntansa, sentähden ihmisen täytyy kääntää huomionsa päivätajunnasta tajuntansa toiseen puoleen. Hän ei voi yksin olla tajuntansa toisessa puolessa, vaan hänen täytyy sukeltautua toiselta puolelta toiselle. Ja kun ajattelemme millä tavalla ihminen kehittyy, kun ajattelemme sitä tosiseikkaa, että ihmisen hengen jokaisen ilmiön tarkoituksena on kehittää ihmistä ja tarkoituksena on, että me yön aikanakin tulisimme täysin itsetietoisiksi kulttuuri-ihmisiksi, että hän yöllä niin sivistyisi ja kasvaisi, että ihmisen alija ylitajunta tulisi sellaiseksi, joka on itsetietoinen, jalo ja itseään kasvattava. Ja kun pidämme mielessämme, että kun ihminen alkaa kasvattaa itseään, kun ihminen alkaa puhdistaa kohtaloaan, karmaansa, niin on luonnollista, että hän ensin huomaa, että hän tulee pahemmaksi, että hän menee alaspäin, silloin on luonnollista että sisäi-

nen alitajunta työntää ulos kaiken pahan, mitä hänessä on, ja tässä päivätajunnassa muuttaa tuon pahan hyväksi. Ei hän silmänräpäyksessä tule hyväksi. Mitä hänen pitää tuntea on oma syntisyytensä, hänen pitää juuri tietää, että hän on ensimmäinen syntisistä, ei yksin, että hän on korkein ja kehittynein syntisistä. Hän, joka kasvaa sisäisesti, hän tulee tekemisiin sen olennon kanssa, joka on hänen sisänsään. Sen raakalaisen, joka on jokaisen ihmisen sisällä hän työntää pois. Paha on se, mikä on väärässä paikassa, niin kuin rumaa on se, mikä on väärässä paikassa. Niin ihminen puhdistaa pahan ulos olentonsa sisimmästä päivätajuntaan ja päivätajunta muuttaa sen pahan hyväksi. Ja koska paha tulee ulos voimakkaasti, niin hänen lankeumuksensa omasta mielestään on syvempi ja todellisempi kuin pinta-puolisen ihmisen.

Kun ihminen jatkaa tätä henkistä kehitystään, muodostuu hänelle uusi ihminen unimaailmassa. Tästä uudesta ihmisestä tulee järkevä, jalo olento. Se on se uusi ihminen, josta raamatussa on puhuttu kuinka ruumista vähitellen rakennetaan. Se on se uusi ihminen, joka muodostuu näkymättömässä maailmassa, että ihminen puhdistaisi kohtalonsa, nostaisi sen, löytäisi kynnyksenvartijan ja voittaisi sen. Ihmisen täytyy kehittyä ja varttua elävästä elämästä. Me emme saa henkisesti väsyä, me emme saa jättäytyä epäilyihin, sillä silloin on kehitys mahdoton. Kun me tahdomme olla rehellisiä, silloin huomaamme, että tulemme pahemmiksi, mutta emme saa joutua epäilyyn. Se on luonnollinen asia ja niiden vaikeuksien takaa koittaa uuden päivän aamu.